

Välj typ av dokument

Finansdepartementet

Avdelning
AnalysavdelningenHandläggare
Sofia Berlin Kolm
+46 8 563 085 21
sofia.berlin.kolm@uka.se

Universitetskanslersämbetets yttrande över remissen En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Välj typ av dokument

Finansdepartementet

Avdelning
AnalysavdelningenHandläggare
Sofia Berlin Kolm
+46 8 563 085 21
sofia.berlin.kolm@uka.se

Universitetskanslersämbetets yttrande över remissen En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har inbjudits att yttra sig över betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46). UKÄ har begränsat sitt yttrande till kapitel 17 Utbildning och kultur, i de delar som rör lärarutbildning och distansutbildning.

Sammanfattning

UKÄ *avstyrker* förslaget om utredning av minimikrav på betyg för antagning till lärarutbildningen eftersom Universitets- och högskolerådet (UHR) nyligen har utrett frågan om krav på betyg C i undervisningsämne som särskild behörighet till ämneslärarutbildningen. UHR konstaterade att åtminstone i det korta perspektivet skulle höjda krav leda till mer homogena studentgrupper, minskat antal behöriga sökande och antagna, en ökad brist på lärare samt ett ökat tryck på vuxenutbildningen.

UKÄ *avstyrker* också att koncentrera lärarutbildningen till färre lärosäten eftersom det med tanke på den lärarbrist som råder och prognosticeras framöver inte verkar rimligt att avsiktligt minska antalet

lärosäten med tillstånd att utfärda någon av de fyra lärarexamina. UKÄ anser att risken att detta leder till att antalet examinerade lärare minskar är stor.

UKÄ *avstyrker* att lärosätena tillförs medel för att utforma de utbildningsprogram på distans som regionerna har identifierat behov av utifrån att lärosätena har ett nationellt uppdrag.

UKÄ *tillstyrker* förslaget att lärosätena tillförs även medel för att utveckla digital pedagogik och stödsystem med syfte att öka genomströmningen i distansutbildningen, men vill betona vikten av säkerställd kvalitet i utbildningen och att förslaget relaterar till de satsningar som redan görs.

UKÄ *tillstyrker* också att UKÄ får i uppgift att utreda distansutbildningens bidrag till den breddade rekryteringen till högskolan.

UKÄ *avstyrker* förslaget att utreda en årlig utbildningspremie för dem som har avlagt examen i ett kommunalt bristyrke, och flyttar in i någon av de kommuner som har extra stora utmaningar med kompetensförsörjningen, utifrån de tidigare utredningar som gjorts i frågan.

17. Utbildning och kultur

17.3.3 Pedagogik, lärarutbildning och läromedel

Stärkt lärarprofession genom förbättrad lärarutbildning och kompetensutveckling

Förslag: Lärarprofessionen stärks i enlighet med de förslag som lagts i tidigare utredning. Ett system med skolkonsulenter införs som brygga mellan pedagogisk och didaktisk forskning och praktiken i skolorna. Minimikrav på betyg för antagning till lärarutbildningen utreds.

UKÄ *har inget att anföra* gällande om just skolkonsulenter är den mest lämpliga formen för samverkan. UKÄ vill dock understryka att samverkan mellan lärosäte och skola är viktig. UKÄ ser inte minst att samverkan blir viktig inom lärarutbildningarna och områdena förskola och fritidspedagogik där det på nationell nivå föreligger stora svårigheter att hitta lärare med examen på forskarnivå inom ett relevant område.

UKÄ *avstyrker* förslaget om utredning av minimikrav på betyg för antagning till lärarutbildningen. En liknande utredning har nyligen publicerats av Universitets- och högskolerådet (UHR) i form av en redovisning av regeringsuppdraget att utreda krav på betyg C i undervisningsämne som särskild behörighet till ämneslärarutbildningen. De slutsatser som myndigheten drog var att åtminstone i det korta perspektivet skulle höjda krav leda till mer homogena studentgrupper, minskat antal behöriga sökande och antagna, en ökad brist på lärare samt ett ökat tryck på vuxenutbildningen. UHR drog också slutsatsen att den ökade genomströmningen inte uppväger studentbortfallet ur ett ekonomiskt perspektiv. (UHR 2021, *Regeringsuppdrag – Uppdrag att utreda krav på betyg C i undervisningsämnena som särskild behörighet till ämneslärarutbildningen*, dnr 1.1.1 - 00653 -

2020). Utifrån dessa slutsatser och med hänvisning till att en utredning har redovisats så nyligen avstyrker UKÄ förslaget.

Centraliserat ansvar för lärarutbildning med nära knytning till skolforskningen

Rekommendation: Ansvaret för lärarutbildningen koncentreras till färre lärosäten, samtidigt som tillgängligheten i alla delar av landet säkras genom att delar av utbildningen erbjuds på distans vid filialer eller lärcentrum.

UKÄ *avstyrker* rekommendationen i sin helhet.

UKÄ anser att det med den lärarbrist som råder (Skolverket 2019, *Lärarprognos 2019 – Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av forskollärare och olika lärarkategorier*, dnr. 5.1.3-2018:1500 samt UKÄ:s nyligen publicerade prognoser: <https://www.uka.se/publikationer--beslut/publikationer--beslut/statistiska-analyser/statistiska-analyser/2021-04-07-prognos-hogskoleutbildade-i-relation-till-arbetsmarknadens-behov.html>) inte verkar rimligt att avsiktligt minska på antalet lärosäten med tillstånd att utfärda någon av de fyra lärarexamina (förskollärarexamen, grundlärarexamen, yrkeslärarexamen och ämneslärarexamen). UKÄ anser att risken att detta leder till att antalet examinerade lärare minskar är stor.

I utredningen förekommer hänvisningar till UKÄ:s kvalitetsgranskningar av de olika lärarexamina, och att förekommande brister delvis är relaterade till brister på disputerad personal. UKÄ menar att detta bör kunna åtgärdas genom till exempel samverkan mellan lärosäten, snarare än genom att lärarutbildningen koncentreras.

UKÄ ser positivt på att lärarutbildning i ökad grad ska kunna ges på distans och via lärcentrum. Samtidigt menar UKÄ att en mer fördjupad analys måste göras av vilka effekter en förändring enligt den föreslagna rekommendationen skulle få på kvaliteten på utbildningen och antalet nyutexaminerade lärare, om denna typ av utbildning skulle ersätta lärarutbildningen vid vissa lärosäten på det sätt som föreslås i utredningen. UKÄ *avstyrker* därför rekommendationen i det här sammanhanget.

Åtgärder mot den akuta lärarbristen

Förslag: Blivande lärare som fullgjort halva utbildningen får arbeta halvtid som lärare medan de avslutar sin utbildning på den andra halvan av tiden.

UKÄ *avstyrker* i dagsläget förslaget på grund av att det saknas en analys av konsekvenserna.

UKÄ är positiva till att vissa kortare lärarutbildningar kan bedrivas i arbetsintegrerad form men tolkar lagda förslag i betänkandet SOU 2020:46 som att studenter vid *reguljär lärarutbildning* skulle ha större möjligheter, än de redan har idag, att arbeta halvtid och på så vis förlänga utbildningstiden. UKÄ anser att det saknas en grundlig analys av det lagda förslaget, där såväl utbildningarnas omfattning i högskolepoäng som de stora volymer av studenter som det rör sig om, tas i beaktande. UKÄ anser dessutom att en uppföljning av det som idag av vissa lärosäten benämns som arbetsintegrerad lärarutbildning behöver göras innan en reform enligt lagda förslag genomförs.

17.3.5 Regionala aspekter på utbildningssystemet

Sammanhållen strategi för högre utbildning på distans

Förslag: Regeringen utformar en sammanhållen strategi för högre utbildning på distans som innehåller olika delar.

Det är oklart vad sammanhållen strategi innebär men UKÄ *tillstyrker* trots det delar av förslaget, men har invändningar mot vissa av delarna i strategin som vi kommenterar nedan.

UKÄ har tidigare föreslagit en nationell strategi för digitalisering av högre utbildning och forskning som skulle vara en bredare strategi som också innefattar utredningens förslag.

Utformning av distansutbildningar utifrån ett regionalt kompetensbehov

Förslag: Lärosätena tillförs medel för att utforma de utbildningsprogram på distans som regionerna, via sina kompetensförsörjningsplattformar, har identifierat behov av.

UKÄ *avstyrker* förslaget. Lärosätena ansvarar för att utbildningsutbudet är anpassat efter arbetsmarknadens behov och studenternas efterfrågan. Därtill har lärosätena ett nationellt uppdrag. Men när lärosätena utformar sitt utbildningsutbud baserar de sina bedömningar på olika underlag och här kan samråd med regionernas kompetensförsörjningsplattformar vara en form av underlag. UKÄ anser dock att distansutbildning ska kunna bidra till kompetensförsörjning i hela landet, till exempel genom att stärka samhällsviktiga lärar-, vård- och omsorgsutbildningar (*Distansutbildning i svensk högskola. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. UKÄ, Rapport, 2017:18).

Insatser för att utveckla digital pedagogik och stödsystem

Förslag. Lärosätena tillförs även medel för att utveckla digital pedagogik och stödsystem med syfte att öka genomströmningen i distansutbildningen.

UKÄ *tillstyrker* förslaget men vill påpeka vikten av att också säkerställa god kvalitet i distansutbildningen med fokus på att ge stöd till utvecklingen av den digitala undervisningen och pedagogiken. UKÄ har tidigare föreslagit en satsning på högskolepedagogisk utveckling (<https://www.uka.se/om-oss/var-verksamhet/regeringsuppdrag/pedagogiskt-utvecklingsarbete/pedagogiskt-utvecklingsarbete---rapportering-av-regeringsuppdrag/vara-bedomningar-och-forslag.html>). Bland annat föreslog UKÄ att UHR skulle få i uppdrag att fortsätta och utvidga arbetet med att administrera och utlysa utvecklings- och projektmedel för att stärka den fortsatta utvecklingen av den högre utbildningen och av högskolepedagogik utifrån de behov i sektorn som synliggjorts i UKÄ:s arbete. UHR har nu fått i uppdrag att genomföra en satsning för ökad kvalitet och genomströmning i distansutbildning vid universitet och högskolor. Syftet med satsningen är att ge ökad tillgång till högskoleutbildning och utveckla digitala verktyg för distansutbildning, men också att bidra till att stärka kompetensförsörjningen i hela landet. UHR har också fått särskilda medel för uppdraget och det är angeläget att ytterligare satsningar relaterar till dessa insatser.

UKÄ har tidigare visat att studenternas prestationsgrader överlag är höga på yrkesexamensprogram på distans, men att studenter som läser fristående kurser på distans presterar sämre jämfört med studenter som läser fristående kurser på campus (*Distansutbildning i svensk högskola. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. UKÄ, Rapport, 2017:18). UKÄ:s tolkning är att studenter som läser program och fristående kurser på distans har olika syften med sina studier – programstudenter på distans avser att ta en examen, medan studenter som läser fristående kurser inte alltid siktar mot en examen.

Utredning för att öka träffsäkerheten i distansutbildningar

Förslag: Universitetskanslersämbetet får i uppgift att utreda hur träffsäkerheten i distansutbildningen kan öka, så att genomströmningen ökar.

Det är oklart vad utredningen menar med ”träffsäkerhet” i detta sammanhang och UKÄ avstår därför från att kommentera förslaget.

Utredning om distansutbildningens bidrag till breddad rekrytering

Förslag: Universitetskanslersämbetet bör också få i uppgift att utreda distansutbildningens bidrag till den breddade rekryteringen till högskolan.

UKÄ *tillstyrker* förslaget. UKÄ har tidigare konstaterat att distansutbildning underlättar breddad rekrytering (*Distansutbildning i svensk högskola. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. UKÄ, Rapport, 2017:18), och välkomnar en uppföljning av det tidigare arbetet. Därtill genomför UKÄ för närvarande en tematisk utvärdering om breddad rekrytering.

Lärcentras betydelse för distansutbildningar

Förslag: Genomför en kontrollerad studie av hur lärcentrum kan fungera som stöd för att höja genomströmningen i högre utbildning på distans av framför allt studenter från studieovana hem. Om resultaten är goda, bör regeringen bygga upp ett rikstäckande nät av lärcentrum som kan fungera som studiestöd för högre utbildning i glesare regioner.

UKÄ *är tveksamt till* förslaget i den föreslagna formen. UKÄ har tidigare visat att hälften av de tillfrågade lärosätena samarbetar med kommuner, landsting eller regioner om distansutbildning via kommunala lärcentra eller motsvarande. (*Distansutbildning i svensk högskola. Redovisning av ett regeringsuppdrag*. UKÄ, Rapport, 2017:18). Flera olika skäl till samarbete via lärcentra eller motsvarande angavs, bland annat för att bidra till att uppfylla arbetsmarknadens behov, bredda rekryteringen samt att öka tillgängligheten för studenter. UKÄ välkomnar mer detaljerade studier av betydelsen av lärcentra för distansutbildningar. Förutom lärcentras roll för att höja genomströmningen i distansutbildningar välkomnar UKÄ även en mer generell undersökning om faktorer som kan öka genomströmningen i distansutbildningar.

Utreda en årlig utbildningspremie kopplat till kommunala bristyrken

Förslag: Utred en årlig utbildningspremie för dem som har avlagt examen i ett kommunalt bristyrke och flyttar in i någon av de kommuner som har extra stora utmaningar med kompetensförsörjningen. En premie bör även kunna ges till dem som är bofasta i kommunen men som avlägger examen i något av de yrken som har definierats som bristyrken i kommunen.

UKÄ *avstryker* förslaget med hänvisning till betänkandet *Studier för effektiva studiemedel* (SOU 2018:73). Där utreddes möjligheten att använda sig av examensbonusar som en åtgärd för att öka genomströmningen genom att uppmuntra studenter att ta ut examen före en viss ålder. Utredaren avstyrkte dessa åtgärder bl.a. för att de var kostnadsdrivande och ansågs innebära tvång och ökad press snarare än stimulans och positiva incitament.

Beslut

Beslut om yttrandet har fattats av generaldirektör Anders Söderholm efter föredragning av utredaren Sofia Berlin Kolm, utredaren Julia Elenäs, i närvaro av avdelningschefen Annika Pontén och verksamhetsstrategen Per Westman.

Anders Söderholm